

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2007

Friedrich August von Hayek a jeho odkaz súčasnosti

Téma:

**Význam myšlienok predstaviteľa klasickej liberálnej ekonómie pre Slovensko
v roku 2007**

„Potrebujeme odvážnych mysliteľov, ktorí nepodľahnú moci a vplyvu lákavého pochlebovania a sú pripravení bojovať o ideály napriek tomu, že vyhliadka na skorý úspech je ešte veľmi malá.“

Friedrich August von Hayek

Aj týmto citátom by sa dal charakterizovať jeden zo základných postulátov filozofie, filozofie úzko spätý s termínom sloboda, filozofie liberalizmu. „*Libera*“, slovo latinského pôvodu, v preklade „*slobodný (voľný)*“, tvorí základ názvu tohto myšlienkového smeru, ktorý bol po prvý raz spoločnosti predstretý Adamom Smithom v jeho najznámejšej knihe *Pojednanie o podstate a pôvode bohatstva národov* v roku 1776. Tým základným postulátom, na ktorý upozorňuje práve tento výrok, je boj o ideály a teda boj za slobodu. Tá je vo svojej podstate ťažko definovateľným pojmom, keďže každý jednotlivec ju môže vnímať subjektívne. Avšak v teórii liberalizmu je zaužívané spojenie „*sloboda jedného končí tam, kde začína sloboda druhého*“.

Liberalizmus, ako hybrid filozofie a ekonómie, bol a je predovšetkým reprezentovaný klasickou alebo neoklasickou ekonomickou teóriou. Avšak najväčšiu ryhu v jeho teórii zanechali práve „*rakúšania*“, teda rakúska ekonomická škola. Tá, reprezentovaná menami ako Carl Menger, Ludvig von Mises, Murray Rothbard či práve Friedrich August von Hayek, viedla k hlbšiemu prebádaniu základných princípov prebratých od klasikov ako boli Adam Smith či David Ricardo. Je ťažké určiť, ktorý z týchto veľkých ekonomických mysliteľov priniesol svetu najväčší ošoh. To však nie je cieľom tejto eseje. Eseje zameranej na prínos (jeho prínos k teórii peňazí) jedného z najväčších filozofických, ekonomických a bezpochyby aj spoločenských géniov sveta a teda majstra liberalizmu, Friedricha Augusta von Hayeka a následné nadviazanie na principiálne nedostatky jednotnej meny Európskej únie, eura.

F. A. Hayek sa narodil 8. mája 1899 v rakúskom hlavnom meste, vo Viedni. Pochádzal z intelektuálnej rodiny, keďže jeho otec bol váženým profesorom botaniky na tunajšej univerzite. Sám Hayek sa zúčastnil prvej svetovej vojny ako príslušník delostreleckého pluku na talianskom fronte. Po vojne v roku 1921 získal doktorát práva na viedenskej univerzite a o dva roky neskôr aj doktorát z politických vied. Ekonomické znalosti nadobudol za pomoci jeho učiteľov Friedricha von Wiesera a Ludviga von Misesa, ktorý mal na samotného Hayeka najvýraznejší vplyv. F.A. Hayek za mlada pôsobil v štátnych službách, pričom neskôr sa stal riaditeľom Rakúskeho ústavu pre ekonomický výskum. Od roku 1929 prednášal ekonómiu na viedenskej univerzite a dva roky neskôr prednášal na London School of Economics and Political Science, kde získal profesúru a titul doktora ekonomických vied. V roku 1944 vyšlo vo Veľkej Británii prvé vydanie jeho najpopulárnejšej knihy s titulom *Cesta do nevoľníctva*. Vďaka jeho iniciatíve vznikla v roku 1947 Mont-Pelerinská Spoločnosť združujúca najväčších filozofických, spoločenských a ekonomických mysliteľov hlásiacich sa k ideám liberalizmu. Od roku 1950 pôsobil Hayek v Chicagu, kde získal profesúru spoločenských a morálnych vied. Po návrate do Európy v roku 1962 začal vyučovať ako profesor na Albert-Ludwigs Universität vo Freiburg im Breisgau. V roku 1974 bol spolu s Gunnarom Myrdalom ocenený Cenou Švédskej ríšskej banky za ekonomické vedy na pamiatku Alfreda Nobela (často nazývanou Nobelovou cenou za ekonómiu) za prelomové práce na poli teórie peňazí a konjunktúry a za dôkladné analýzy vzájomnej závislosti ekonomických, sociálnych a inštitucionálnych pomerov. Zomrel 23. marca 1992 vo Freiburgu.

Je všeobecne známe, že F.A. Hayek odmlada videl svet cez „červené“ (socialistické) okuliare. Svedčia o tom aj listy, ktoré posielal domov zo študijného pobytu v rokoch 1923 - 1924, ktorý absolvoval v Amerike. V nich slovne napáda a kritizuje Ameriku a jej vtedajší

kapitalizmus. Našťastie v roku 1922 vydal Mises svoju knihu *Die Gemeinwirtschaft (Socializmus)*, čím spravil z mladého fabiánskeho socialistu klasického liberála.

Samozrejme, Hayekovmu mladíckemu fabiánskemu socializmu sa nevyhol ani jeho pohľad na teóriu peňazí, keďže striktno odmietal laissez faire v bankovníctve. Dokonca v *Ceste do nevoľníctva* zaradil peniaze a bankovníctvo k nutným výnimkám z fungovania slobodných trhov. Jedným z dôkazov je aj jeho reakcia v chicagskom rádiu, kde poznamenal, že: „*Žiadny rozumný človek nikdy, aspoň pokiaľ viem, nepoprel skutočnosť, že menový systém musí byť centrálnne riadený.*“ Tak ako sa zmenil Hayekov pohľad na centrálnne riadené hospodárstvo a spoločnosť, tak sa zmenil aj jeho pohľad na inflačnú a štátom riadenú menovú politiku. Prvé náznaky reformy jeho presvedčenia sa objavili v poznámkach pod čiarou v jeho diele *The Constitution of Liberty*, kde pojednáva o možnosti voľby občanov medzi domácimi inflačnými a zdravšími zahraničnými menami. Toto slobodné nakladanie s menami by podľa neho zaručovala jedine medzinárodná zmluva, ktorú následne navrhol v krátkej brožúre z roku 1976 s názvom *Choice in currency*. Neskôr tento návrh rozpracoval do vrcholnej podoby denacionalizácie peňazí v diele s rovnomenným názvom *Denationalisation of Money* (v českom vydaní *Soukromé Peníze: Potřebujeme Centrální Banku?*).

Hayek však poznamenáva, že prvenstvo v teórii vzájomne si konkurujúcich mien patrí Benjaminovi Kleinovi, ktorý nastolil výhody tohto systému v roku 1975 v článku *The Competitive Supply of Money*.

Áká je podstata vzniku peňazí a dôvody vzniku štátnej meny? Aké ekonomické pozadie má koncepcia denacionalizovaných mien? Je spoločná európska mena politickým alebo ekonomickým projektom?

Všeobecne akceptovaný prostriedok výmeny. Stručná definícia peňazí zavedená otcom rakúskej ekonomickej školy, Carlom Mengerom. Pokiaľ si však túto vetu logicky rozoberieme, výsledkom nebude v žiadnom prípade jednotná, štátom monopolne emitovaná mena. Po principiálnom porovnaní výhod a nevýhod, ktoré takáto mena prináša, sa ilúzia jednotnej európskej a centralizovanejšej meny rozplynie ako ranná hmla.

Výhody a zároveň dôvody vzniku štátnej meny považuje Hayek za historicky prekonané, keďže, ako dodáva „*jedna ľahko rozpoznateľná mena mohla výrazne pomôcť snáď iba v dobách, keď sa peňažná ekonomika pomaly rozširovala do vzdialených oblastí a keď jedným z najväčších problémov bolo naučiť množstvo ľudí umeniu počítať v peniazoch.*“. Jednotná mena mohla v týchto dobách výrazne uľahčiť porovnávanie cien a rast konkurencie na trhu, ibaže všetky tieto výhody svoju kladnú stránku dávno stratili. Preto ako Hayek dodáva: „*v súčasnej dobe všetky pôvodné výhody...v žiadnom prípade neprevažujú nad nevýhodami tohto systému, ktorý vykazuje nedostatky všetkých monopolov.*“. Hlavnou a bezprostredne najväčšou nevýhodou štátneho monopolu na emisiu peňazí je absolutistická moc, ktorú týmto spôsobom štát nadobúda, keďže deficit verejných financií, ktorý samotná vláda svojím nedôsledným plánovaním produkuje, býva často krytý z nadmernej emisie peňazí (čo následne spôsobuje infláciu). „*Možno je príznačné, že A. Smith nezahrnul riadenie množstva peňazí v obehu medzi „tri povinnosti, ktoré má panovník podľa sústavy prirodzenej slobody vykonávať.*““. Pri aplikácii evolučnej teórie vzniku spontánneho poriadku F. A. Hayeka s charakteristickou vlastnosťou samoregulácie, sa javí zmysel jednotnej meny absolútne neopodstatnený, keďže núti ľudí, či už pri bežných hotovostných nákupoch alebo pri uzatváraní zmlúv spojených s finančnými aktívami, používať jednu administratívne nanútenú menu. Rozdiel medzi takýmto štátnym monopolom na emisiu peňazí a menou, ktorá by si svoje miesto vydobyla v konkurenčnom prostredí (ako možný monopol) je celkom zreteľný a to hlavne z pohľadu právnej ochrany štátnej meny. Pri štátnom monopole na emisiu peňazí Hayek rozoberá problematiku „zákonného platidla“, kde nadväzuje na Lorda Farrera, ktorý vo

svojej práci z roku 1895 s titulom *Studies in Currency* rozoberá zbytočnosť štátneho zákona o zákonnom platidle. Keďže ako vraví Farrer: „...nie je potreba ani dôvod prijímať akýkoľvek zvláštny zákon o zákonnom platidle. Bežné obchodné právo je plne postačujúce a nie je nutné zákonom dávať určitej forme peňazí špeciálnu funkciu.“ – jednoduché a jasné svedectvo o absolutistickej moci štátu. Z dôvodu administratívneho a absolutistického nanútenia jednotnej meny členským krajinám Európskej únie, nemôže takáto mena viesť k všeobecnému prospechu pre krajiny, ktoré túto menu prijali. Nehovoriac o pôvode a cieľi, aké euro nepochybne pri svojom vzniku malo. Zjednotenie krajín do jedného „superštátu“, kde budú politiky jednotlivých krajín presunuté do Bruselu v centralizačnom procese, ktorého existencia bola opätovne potvrdená Lisabonskou zmluvou.

Dôležitým sporom, ktorému sa F.A. Hayek venuje v tomto diele je aj rozpor medzi teóriou free bankingu a jeho predkladanou teóriou slobodnej emisie rôznych peňazí. Diskusie vyvolané v polovici 19. storočia, v ktorých dominovali mená ako Herbert Spencer a Joseph Garnier, agitovali na možnosti voľného emitovania jednotnej národnej meny aj komerčnými bankami. To je však v rozpore s Hayekovou teóriou denacionalizácie peňazí, keďže základnou črtou, na ktorej si jeho postoj zakladá, je možnosť slobodnej emisie rôznorodých peňazí súkromnými inštitúciami. Hlavným dôvodom tohto rozporu je podľa Hayeka to, že hnutie za free banking presadzovalo len voľnú emisiu bankoviek zmeniteľných za zlato alebo striebro, čo však odporuje základnej podmienke komoditného krytia v Hayekovej teórii peňazí.

Systém, akým by fungovala teória denacionalizácie peňazí Hayek rozoberá z pohľadu zrozumiteľného pre väčšinu čitateľov a to z pohľadu švajčiarskej banky. Táto švajčiarska banka by uviedla svoju menu na trh prostredníctvom „emisie neúročných vkladových certifikátov alebo bankoviek a ďalej by vyhlásila pripravenosť otvárať bežné šekovateľné účty“ vedené vo svojej registrovanej mene. „Jedinou zákonnou povinnosťou, ktorú budem predpokladať, by bol záväzok vyplatiť tieto certifikáty (bankovky) a termínované vklady podľa voľby ich držiteľa (t.j. vkladateľa) – buď za 5 švajčiarskych frankov alebo 5 nemeckých mariek alebo 2 americké doláre.“¹ Hayek upozorňuje, že táto výmenná hodnota by bola len najnižšou hranicou, pod ktorú by hodnota meny nesmela klesnúť, keďže by sa snažil regulovať množstvo meny v obehu tak, aby si mena udržala čo najstabilnejšiu kúpnu silu. Dôležitou premennou by bol v takomto prípade komoditný ekvivalent, ku ktorému by musela byť táto mena stabilná. To znamená, že mena danej súkromnej inštitúcie by bola viazaná k istému súboru komodít, voči ktorému by sa jej hodnota musela udržať čo najstabilnejšia. Ako Hayek ďalej uvádza, „tieto certifikáty alebo bankovky, poprípade ich nehmotné ekvivalenty, by boli emitované prostredníctvom krátkodobých úverov alebo by boli predávané za iné meny“, pričom by boli spočiatku predávané s premiou, ktorá by znamenala vyššiu cenu ako je hodnota mien, za ktoré by bola zmeniteľná vzhľadom k výhodám, ktoré táto mena ponúka. Ak by došlo k znehodnocovaniu štátnej meny, čo sa predpokladá, rástol by dopyt po mene švajčiarskej banky, čo by znamenalo možnosť objavenia sa nových konkurenčných spoločností s podobne výhodou menou. „Presuny v dôležitosti jednotlivých komodít, zmeny v obchodovaných objemoch a relatívna stabilita alebo citlivosť ich cien (obzvlášť to, či sú určované na konkurenčnom trhu) by mali iniciovať zmeny v prospech tých najžiadanejších mien.“

„Návrh by zároveň odstránil nutnosť tvorby automatických stabilizátorov prenesením kontroly nad systémom z monopolných inštitúcií do súkromných rúk. Hrozba rýchleho bankrotu súkromnej inštitúcie emitujúcej peniaze pri nesplnení očakávaní...by poskytla

¹ Citát sa vzťahuje na originál, teda nezahŕňa súčasné zmeny v menách krajín prípadne v ich vzájomných výmenných kurzoch.

omnoho silnejšiu záruku stability než akékoľvek stabilizačné nástroje v rámci vládneho monopolu na emisiu peňazí. Vzájomná konkurencia by vyvinula veľmi efektívny tlak na to, aby súkromné emisné inštitúcie udržiavali cenu svojej vlastnej meny pokiaľ možno konštantnú (voči stanovenému súboru komodít) a to ďaleko lepšie ako ustanovenie sľubu spätného odkúpenia meny za tieto komodity (či zlato). Bola by omnoho lacnejšie než zhromažďovanie a skladovanie hodnotných komodít.“

K tomu, aby banka či akákoľvek iná súkromná inštitúcia emitujúca peniaze udržala svoju menu na čo najstabilnejšej hodnote, by musela byť schopná pohotovo prispôbovať množstvo svojej meny na trhu dopytu na trhu. Najkomplikovanejšia situácia by mohla nastať jedine, pokiaľ by nárast dopytu po mene bol taký výrazný, že inštitúcia emitujúca danú menu by považovala dodatočnú emisiu za nebezpečnú pre udržanie stability svojej meny. To by však otvorilo nové možnosti pre vstup podobných inštitúcií s relatívne rovnakou menou.

Ako by v konkurenčnom boji obstála jednotná európska mena, pokiaľ by bolo legálne povolené súkromným inštitúciám vydávať vlastné peniaze na trh? Čím by sa euro líšilo od ostatných súkromných peňazí? Je možné, aby súkromné peniaze by boli použiteľné vo viacerých krajinách?

Ak by aj bolo právne umožnené súkromným podnikom (zväčša banky) emitovať vlastné meny, s najväčšou pravdepodobnosťou by sa štát alebo nadnárodná inštitúcia (EU) snažili svoju menu istými spôsobmi chrániť. Nie je vylúčené, že by napríklad pri medzinárodnom obchodnom styku boli právnické osoby nútené vyrovnávať svoje záväzky v štátnej resp. nadnárodnej mene. To by však viedlo k deformácii na trhu a pokriveniu hospodárskej súťaže. Hayek predpokladá, že pokiaľ poskytneme ľuďom možnosť výberu meny, ktorou budú disponovať a teda poskytneme právne legálnu možnosť súkromným inštitúciám emitovať svoje vlastné meny, tak dôjde k prudkému znehodnoteniu vládnych mien, či dokonca k ich úplnému krachu. Dôležitú úlohu v procese konkurencie a teda dôraznejšej informovanosti prikladá médiám, ktoré by v spolupráci s bankami poskytovali nielen informácie o vzájomných výmenných kurzoch jednotlivých mien, ale taktiež informácie o odchýlke každej meny od vyhláseného štandardu.

Otázku, čím sa budú líšiť jednotlivé meny, Hayek veľmi jednoducho rieši. A to plne racionálnym spôsobom. Rôzne druhy peňazí sa od seba budú líšiť v dvoch odlišných, nie však nezávislých dimenziách: akceptovateľnosti (likvidite) a očakávanom vývoji (stabilite alebo variabilite) ich hodnoty. To znamená, že používateľ meny si nebude vyberať menu podľa toho aký je jej zmenňujúci kurz, ale podľa týchto dvoch kritérií, ktorých rôzne kombinácie, samozrejme z hľadiska subjektivity, mu budú najviac vyhovovať. Pokiaľ nebude tieto kritériá rozlišovať u jednotlivých mien, je celkom možné, že z psychologického hľadiska bude napodobňovať iných a úspešnejších ľudí z jeho okolia.

Výber meny bude pravdepodobne závisieť aj na tom, na čo má byť daná mena použitá. Hayek predkladá štyri spôsoby použitia danej meny. Môže sa jednať o hotovostné nákupy, držbu rezerv pre budúce platby, štandard pre odložené platby a nakoniec preňho najpodstatnejšie, využitie meny ako účtovnej jednotky. Každý spôsob využitia v sebe nesie potrebu pre odlišné meny. Pri hotovostných nákupoch bude mať príjemca meny (vo forme miezd) záujem na tom, aby mohol svoje každodenné nákupy uskutočňovať v mene, ktorú prijal formou mzdy. Naopak pri budúcich pravidelných platbách môžu preferovať skôr znehodnocujúcu sa menu aj keď pri mzdách by preferovali zhodnocujúcu sa menu. Pri splácaní odložených čiastok z kontraktov je záujem obidvoch strán odlišný. Keďže dlžník má záujem na znehodnocujúcej mene a naopak veriteľ na mene zhodnocujúcej. Pri využití meny ako účtovnej jednotky má podnikateľ (účtovník) záujem na tom, aby realisticky skalkuloval

kapitálovú vybavenosť podniku a aby sa mu zisky plynúce z podnikania nestrácali vplyvom znehodnocujúcej sa meny. Preto bude preferovať stabilnú menu ako účtovnú jednotku.

Dôležitým faktorom, ktorý bude ovplyvňovať rozhodnutie príjemcu meny je rozhodne aj faktor teritoriálnej použiteľnosti danej meny. To znamená, že príjemca by si vyberal menu podľa toho, ako je akceptovaná a použiteľná aj v cudzích krajinách, ba dokonca v iných vnútroštátnych regiónoch. Keďže teoreticky môžeme predpokladať, že povolenie slobodnej emisie by viedlo k vytvoreniu osobitných „menových oblastí“, kde by sa v každej oblasti používala iná mena respektíve viacero odlišných mien. To zároveň nevyklučuje možnosť využitia istých mien aj v medzinárodnom kontexte. Vplyvom nadnárodných finančných inštitúcií, ktoré by boli zapojené do emisie vlastných mien, by bolo možné využívať ich meny aj vo viacerých krajinách, pričom by na rozdiel od eura boli stabilnejšie.

V praxi, by mal byť komoditný štandard podľa Hayeka realizovaný nasledovným spôsobom. Väčšina komodít, na ktoré sa vzťahuje daná mena, by bolo obchodovaných a kótovaných aj v iných konkurenčných menách, čo by znamenalo, že *„emitujúce banky by nesledovali vplyv zmien množstva peňazí v obehu priamo na cenách komodít, ale skôr na zmenných kurzoch ostatných mien, voči ktorým sú najčastejšie obchodované.“* Banky by prostredníctvom týchto signálov mohli pohotovo reagovať na dopyt po ich mene. F.A. Hayek poskytuje na jednoduché vysvetlenie vlastný príklad, ktorý je založený na agregátном cenovom indexe jednotlivých komodít, pričom index by mal vopred stanovenú hodnotu v závislosti od vyhlásenej hodnoty meny. Výkyvy v cenovom indexe by, ako už bolo spomenuté, znamenali signál pre emitenta o prípadnom zvýšení či znížení ponuky peňazí.²

Predpoklad, že by existovalo viacero rôznych mien v jednom hospodárstve vylučuje niekoľko všeobecne uznávaných ekonomických teórií. Takou je bezpochyby aj kvantitatívna teória hodnoty peňazí, teda teória, ktorá proklamuje na báze tvrdenia, že zvýšené množstvo peňazí v obehu spôsobuje infláciu. *„Moje zásadná námietka voči adekvátnosti čistej kvantitatívnej teórie peňazí je, že dokonca aj v prípade jednej meny, obiehajúcej na území určitého teritória, neexistuje striktné povedané nič také ako množstvo peňazí v obehu, a že akýkoľvek pokus považovať určitú skupinu prostriedkov výmeny v jednej denominácii za homogénnu a dokonale substituovateľnú je zavádzajúce. ...Stabilná cenová hladina a vysoká stabilná miera zamestnanosti nevyžadujú a ani nepripúšťajú, aby bolo celkové množstvo peňazí udržané konštantné alebo aby bolo menené konštantným tempom. ...Totižto, aby množstvo peňazí...bolo udržané také, že ľudia nebudú znižovať ani zvyšovať svoje výdavky za účelom prispôsobenia svojich peňažných zostatkov svojej meniacej sa preferencii likvidity. Udržanie konštantného množstva peňazí nezaistí, že prúd peňazí zostane konštantným a aby bolo dosiahnutého žiadaného chovania peňažného toku, musí peňažná ponuka vykazovať značnú pružnosť. ...Žiadna autorita nemôže dopredu zistiť optimálne množstvo peňazí – to dokáže objaviť iba trh.“* V spojení s kvantitatívnou teóriou peňazí Hayek nadväzuje na monetarizmus a súhlasí s jeho teóriou neexistencie „inflácie tlačenej nákladmi“ a to pri vylúčení ekonomickej súvislosti zvýšenia množstva peňazí v reakcii na rast miezd. Sám otec monetarizmu, Milton Friedman, však kritizuje Hayekov návrh: *„...máme dostatok empirického a historického materiálu, ktorý ukazuje, že nádeje by neboli v skutočnosti naplnené – t.j. že súkromné peniaze ponúkajúce uchovanie kúpnej sily by nevytlačili vládnú menu...“*³. Hayek na to odpovedá veľmi jednoducho a výstižne: *„Nemôžem nájsť žiaden taký dôkaz, že mena, o ktorej sa verejnosť domnieva, že jej emitent bude môcť aj naďalej pokračovať vo svojom podnikaní jedine pokiaľ udrží jej hodnotu konštantnú, mena, s ktorou je poskytovaný celý bankový servis a ktorá je zákonným spôsobom uznaná ako úhrada dlhov,*

² Pozri Hayek, F.A.: *Súkromné Peniaze :Potrebujeme Centrálnú Banku?*, str. 79-80.

³ V interview pre časopis Reason, New York, 1977

účtovná jednotka a meradlo hodnôt, by nebola preferovaná pred neustále sa znehodnocujúcou oficiálnou menou jednoducho preto, že podobná situácia nikdy nenastala.“

Menová politika je ďalší ekonomický termín v súčasnosti patriaci medzi základné nástroje hospodárskej politiky štátu. Hayek a jeho pohľad na menovú politiku v koncepcii denacionalizovaných peňazí? Neexistovala by. *„Nestabilita trhovej ekonomiky v minulosti bola spôsobená vylúčením najdôležitejšieho regulátora trhového mechanizmu – peňazí – z toho, aby bol sám regulovaný trhovými procesmi.“* Jediná monopolná vládna inštitúcia nemôže mať všetky informácie potrebné pre riadenie ponuky peňazí. Podľa neho by sa z existencie vytratili aj problémy s platobnou bilanciou, keďže trh by nebol nijako obmedzovaný.

Pokiaľ spolu prepojíme všetky racionálne idey, ktoré nám Friedrich August von Hayek, ktoré predkladá v knihe *Denationalisation of Money*, dospejeme k jednému faktu. Zbytočnosť centrálnych bánk. Sú to práve ony, ktoré spôsobujú nestabilitu súčasného peňažného systému, vznik inflácií a nezamestnanosti. A preto je systém navrhovaný Friedrichom Augustom von Hayekom omnoho efektívnejší a bezpochyby liberálnejší.

Spoločná európska mena, ktorú má prijať aj Slovenská republika, nie je riešením na doterajšie problémy v ekonomike európskej dvadsaťsedmičky. Či je to inflácia, nezamestnanosť, nízky hospodársky rast alebo saldo zahraničného obchodu, mena platiaca vo viacerých krajinách európskeho kontinentu tieto choroby nedokáže vyliečiť. Práve naopak, môže viesť k prehlbovaniu problémov s nízkym hospodárskym rastom, infláciou aj nezamestnanosťou. Aj keď sa v jednotlivých krajinách čakajúcich na zavedenie eura právne ustanovujú rôzne opatrenia, ktoré by mali zamedziť rastu cenovej hladiny, neznamená to, že cenová hladina nijako neporastie. Nárast síce nemusí byť rapídny, ale aj malý vzostup inflácie dokáže vyvolať ďalšie negatívne zmeny v národnom hospodárstve. Ako vraví zásada *principiis obsta – začiatkom snaž sa čeliť*. Táto stará múdrosť by v prípade centralizácie, s ktorou je euro bezpochyby spojené, mohla viesť k „*superštátu*“, čo je koniec, aký si nielen žiaden liberál nedokáže predstaviť, ale ani prostý človek, ktorý vie aké sú dopady socializmu.

Rozpor medzi jednotnou európskou menou a rôznymi vzájomne si konkurujúcimi menami je jednoznačný. Dôležité je, uvedomiť si, čo prináša jednotlivcovi väčší úžitok. Je to pohodlie pri cestovaní mimo hraníc domácej krajiny v súvislosti s nezamieňaním mien alebo je to možnosť voľby meny, ktorú bude človek dobrovoľne používať pri rôznych možnostiach využitia a to podľa toho, či mu vyhovuje z hľadiska stability alebo všeobecného využitia. Preto treba zvážiť aj na základe empirických skúseností, či je efektívnejšie štátne (nadsúrodné) riadenie a plánovanie alebo riadenie prostredníctvom trhového mechanizmu a vzájomnej konkurencie. Osobne sa prikláňam k trhovému riešeniu, teda ku vzájomne si konkurujúcim rôznorodým a neštátnym menám. Preto dávam euru červenú.

„Rozsah kontroly nad celým životom, ktorý poskytuje ekonomická kontrola, nie je možno ilustrovať názornejšie ako na oblasti devízových prostriedkov. Nič sa nezdá na prvý pohľad ovplyvňovať súkromný život jednotlivca menej než štátna kontrola devízových operácií a väčšina ľudí by prijala jej zavedenie s jasnou lahostajnosťou. Avšak skúsenosti z väčšiny zemí na kontinente poučili rozvažujúcich ľudí, že musia toto rozhodnutie považovať za rozhodujúce vykročenie na cestu k totalitarizmu a potlačeniu osobnej slobody. Je to v skutočnosti jasné podradenie jedinca tyranii štátu, konečné zničenie všetkých prostriedkov úniku – nielen pre bohatých, ale pre všetkých bez rozdielu. Akonáhle človek nemôže cestovať, kupovať cudzie knihy alebo časopisy, akonáhle všetky možnosti kontaktu so zahraničím môžu byť obmedzené iba na osoby majúce oficiálnu priazeň alebo na tých, pre ktorých to je považované za nevyhnutné, potom vzniká kontrola verejného mienenia v rozsahu ďaleko

prevyšujúcim čokoľvek, čoho v tomto smere bolo dosiahnutého ktoroukoľvek absolutistickou mocou v 17. a 18. storočí.“

POUŽITÁ LITERATÚRA

Hayek, F.A.: *Súkromné Peníze :Potřebujeme Centrální Banku?.* Praha: Liberální institut, Mega Print 1999.